

Piskurewicz, Jan

Sprawozdanie z działalności badawczej Instytutu Historii Nauki PAN w roku 2008

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 54/2, 204-220

2009

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- e. Niemal wszyscy członkowie Komitetu są równocześnie członkami rad naukowych instytucji związanych z historią nauki i techniki (wyższe uczelnie, muzea, archiwa itp.).
- f. Komisje Komitetu uczestniczą w działaniach różnych organizacji środowiskowych i samorządów terytorialnych.

III. 6. PROWADZENIE STRONY INTERNETOWEJ KOMITETU (ZAKRES INFORMACJI, CZĘSTOTLIWOŚĆ AKTUALIZACJI, JĘZYK, DOMENA)

Komitet Historii Nauki i Techniki PAN posiada stronę internetową pod adresem: <http://khnit.pan.pl>. W menu strony znajdują się następujące hasła: *Prezydium; Członkowie; Komisje; Zakres działania; Regulamin; Wydawnictwa; Kontakt*. Informacje podane są oddzielnie w języku polskim i angielskim. Strona jest aktualizowana w miarę potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz w roku.

Opracowali: *Tadeusz M. Nowak, Marcin Dolecki*
Komitet Historii Nauki i Techniki PAN

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BADAWCZEJ INSTYTUTU HISTORII NAUKI PAN W ROKU 2008

Profil

Instytut Historii Nauki PAN jest jedyną placówką w Polsce zajmującą się studiami nad dziejami nauki. Badania prowadzone w Instytucie obejmują historię poszczególnych dyscyplin i organizacji naukowych, biografie uczonych, społeczną recepcję myśli naukowej w perspektywie dziejowej, historię techniki i wynalazków, historię szkolnictwa wyższego i edukacji, dzieje odkryć naukowych, a także – w mniejszym stopniu – teorię i filozofię nauki w aspekcie historycznym

Zakres chronologiczny badań obejmuje okres od starożytności greckiej (czasy presokratejskie, Platon), poprzez dzieje średniowiecza (średniowieczne kronikarstwo uniwersalne; Marcin Polak), dzieje nauk matematycznych, astronomię antyczną, średniowieczną i nowożytną (Ptolemeusz, Heweliusz, Kepler), badania kopernikańskie (twórczość Kopernika i jej recepcja), rozwój myśli naukowej i jej oddziaływanie w XVII stuleciu (środowiska dworskie), po problematykę XVIII stulecia (krąg Komisji Edukacji Narodowej i jej szkół; miejsce badań genealogiczno-heraldycznych w kulturze umysłowej Oświecenia), dzieje uniwersytetów.

Bogato reprezentowane są w Instytucie badania dotyczące XIX i XX wieku. Z jednej strony dotyczą one dziejów uniwersytetów (Uniwersytet Wileński, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Lwowski), w tym uczonych związanych z tymi uczelniami oraz spuścizny najwybitniejszych z nich. Z drugiej obejmują dzieje środowisk naukowych i akademickich, związanych nie tylko z tymi ośrodkami, reprezentujących wybrane kategorie nauk. Szerszy kontekst prezentują badania z pogranicza historii i filozofii nauki (William Whewell) oraz polskiej historiografii nauki XX w. Dotyczy to również problemów społecznej funkcji nauki, badań nad popularyzacją nauki i komunikacją społeczną w Polsce po II wojnie światowej, ale także w XIX w. (działalność Artura Wołyńskiego).

W zakresie nauk ścisłych i przyrodniczych opracowywane są zagadnienia historii matematyki (rozwój matematyki na ziemiach polskich; kierunki analitycznej teorii liczb; hipoteza Riemanna), historii chemii (Ignacy Föberg, Ludwik Bruner, Maria Skłodowska-Curie), historii nauk o Ziemi (geologia i górnictwo Królestwa Polskiego), dzieje kartografii (Karol Perthees). W dziedzinie historii medycyny nacisk położony jest na kwestie rozwoju specjalności medycznych i recepcji polskich osiągnięć medycznych, w tym historię pielęgniarstwa i instytucji opiekuńczych, a także na przyczynę ograniczonej recepcji polskich osiągnięć naukowych i klinicznych w Europie. W dziedzinie historii farmacji analizowana jest geneza farmacji jako dyscypliny (gabinety osobliwości, muzealnictwo) oraz biografie uczonych (Robert Rembieliński). W zakresie historii techniki nacisk położony jest przede wszystkim na dzieje polskiego środowiska inżynierskiego, historię lotnictwa, dzieje górnictwa, poszukiwań geologicznych i wynalazczości.

Zakres geograficzny prowadzonych badań obejmuje przede wszystkim krąg europejski, choć w przypadku polskiej myśli technicznej na uchodźstwie – także inne kontynenty. Większość prac dotyczy obszarów Polski piastowskiej i wczesnej epoki jagiellońskiej oraz Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Analizowane są jednak również, ważne dla dziejów nauki Europy Środkowo-Wschodniej, obszary lenne i pograniczne dawnej Rzeczypospolitej, jak Prusy Wschodnie, Śląsk i Pomorze. Odrębne badania w wielu dziedzinach obejmują tereny nie tylko Królestwa Polskiego (Korony), ale przede wszystkim Wielkiego Księstwa Litewskiego (Akademia Wileńska i jej kontynuacje; organizacje naukowe, życie intelektualne etc.).

W ujęciu powszechnym *gros* badań dotyczy zachodnioeuropejskiej myśli naukowej, poczynając od kręgu śródziemnomorskiego (zwłaszcza antyk grecki i cywilizacja łaćńska w średniowieczu i epoce nowożytnej), po czasy najnowsze (kontakty naukowe; polskie ośrodki naukowe na emigracji; recepcja zachodniej myśli naukowej XVIII–XX w.). Odrębnym polem badań prowadzonych w Instytucie jest historia nauki na obszarze Cesarstwa Rosyjskiego

i ZSRR, w tym problematyka dziejów instytucji akademickich, uczonych polskich pracujących w Rosji i rosyjskich pracujących m.in. w Królestwie Polskim, zagadnienia polskich badań syberyjskich, a także kwestie wzajemnych oddziaływań nauki polskiej i rosyjskiej na przestrzeni wieków (zwłaszcza w XIX i XX stuleciu).

Struktura

W 2008 roku nastąpiła zmiana na stanowisku zastępcy dyrektora Instytutu. W połowie roku objął je – w miejsce doc. dra hab. Edwarda Malaka, który ustąpił ze względów rodzinnych – historyk astronomii doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk. Obecne kierownictwo Instytutu tworzą: doc. dr hab. Leszek Zasztowt – dyrektor, doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk – zastępca dyrektora, Juliusz Milewski – główny księgowy, doc. dr hab. Halina Lichočka – kierownik Zakładu Historii Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki oraz doc. dr hab. Jan Piskurewicz – kierownik Zakładu Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki.

W ramach Zakładu Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki działają trzy sekcje: Historii Nauk Społecznych (kierownik dr Paweł Komorowski), Dziejów Oświaty (kierownik doc. dr hab. Joanna Schiller) i Organizacji Nauki (kierownik doc. dr hab. Jan Piskurewicz). W ramach Zakładu Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki działają trzy sekcje: Historii Nauk Ścisłych i Techniki (kierownik prof. dr hab. Bolesław Orłowski), Historii Chemii i Farmacji (kierownik doc. dr hab. Halina Lichočka) i Historii Nauk Medycznych (kierownik prof. dr hab. Andrzej Śródka).

Instytut zatrudnia 35 pracowników naukowych, w tym 8 profesorów, 15 docentów doktorów habilitowanych, 10 adiunktów i 2 asystentów. Ogółem w Instytucie zatrudnione są 43 osoby (w tym 3 osoby na urloпах rodzinnych lub innych). Liczba osób współpracujących z Instytutem, a nie związanych z nim etatowo, jest jednak znacznie większa. Wiąże się to z licznymi inicjatywami o charakterze międzynarodowym lub ogólnopolskim.

W Instytucie prowadzone są ogólnopolskie (okazjonalnie również o charakterze międzynarodowym) seminaria skupiające stałą, dość liczną grupę naukowców z terenu całego kraju i z zagranicy. Ogólne seminarium prowadzone jest pod kierunkiem doc. dr hab. Andrzeja Biernackiego. Seminarium doktorskie prowadzone są przez doc. dr hab. Bożenę Urbanek, prof. dr hab. Kalinę Bartnicką i doc. dr hab. Leszka Zasztowta (który prowadzi także seminarium magisterskie). Funkcjonuje również stałe seminarium metodologiczne prowadzone przez doc. dr hab. Jaromira Jeszkego, które odbywa się przemienne w Ciążeńiu koło Poznania i w Warszawie.

Przy Instytucie działają zespoły naukowe grupujące specjalistów z różnych dziedzin: Zespół Historii Kartografii, Zespół Historii Farmacji i Zespół Historii Matematyki.

Instytut współpracuje z Komitetem Historii Nauki i Techniki, którego przewodniczącą jest doc. dr hab. Halina Lichočka, będąca także *ex officio* przewodniczącą Polskiego Komitetu Narodowego ds. Współpracy z International Union for the History and Philosophy of Science (Division of the History of Science and Technology).

Od 2008 roku IHN PAN przejął na siebie, w sposób niesformalizowany, kierowanie polską stroną Komisji Historyków Polskiej i Rosyjskiej Akademii Nauk (po ustąpieniu prof. dr hab. Wiktorii Śliwowskiej nowym przewodniczącym Komisji został doc. dr hab. Leszek Zasztowt). Instytut współpracuje również z Komitetem Nauk Historycznych PAN, Komisją Historii Nauki PAU, Komisją Lituanistyczną Komitetu Nauk Historycznych PAN, Komisją Studiów Słowiańskich Komitetu Nauk Historycznych PAN, Towarzystwem Naukowym Warszawskim (zwłaszcza z jego Wydziałem II Nauk Filozoficznych, Społecznych i Historycznych) oraz Kasą im. Józefa Mianowskiego – Fundacją Popierania Nauki. IHN. Współpracuje także z ogólnopolskim Towarzystwem Historii Edukacji.

Badania i publikacje

Kontynuowane są prace badawcze, których omówienie znajduje się w części szczegółowej sprawozdania. Wśród ukończonych i opublikowanych studiów na wyróżnienie w 2008 roku zasługuje monografia doc. dr hab. Joanny Schiller: *Universitas rossica. Koncepcja rosyjskiego uniwersytetu 1863–1917*, która została zgłoszona przez Instytut do nagrody im. Joachima Lelewela Wydziału I PAN oraz kandyduje do nagrody „Przeglądu Wschodniego”. Jest to pierwsze źródłowe studium podejmujące problematykę reformy i kontrreformy uniwersytetów rosyjskich w XIX stuleciu, która miała poważny wpływ również na zrusyfikowany Cesarski Uniwersytet Warszawski. W lutym 2008 roku opublikowana została również monografia doc. dr hab. Leszka Zasztowta: – *Europa Środkowo-Wschodnia XIX–XX w. W kręgu edukacji i polityki*, ukazująca skomplikowane losy polityki edukacyjnej Rosji na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. Na ukończeniu jest edycja książki doc. dr hab. Michała Kokowskiego *Różne oblicza Mikołaja Kopernika. Spotkania z historią interpretacji*, która stanowi rekapitulację dotychczasowych prac nad dziełem Kopernika.

W roku sprawozdawczym ukazały się również książki: dr. Andrzeja J. Wójcika *Zachodni Okręg Górniczy. Studia z dziejów geologii i górnictwa w Królestwie Polskim* (będąca jednym z nielicznych opracowań w tej dziedzinie opartych

na szerokiej bazie źródłowej) oraz dr Anny Trojanowskiej *Wiedza o grzybach leczniczych w polskiej literaturze naukowej XIX w.*

Na odrębne wyróżnienie zasługuje edycja polskiego przekładu *Kroniki papieży i cesarzy* Marcina Polaka, którą we własnym przekładzie z komentarzami i wstępem wydał doc. dr hab. Jacek Soszyński z mgr A. Fabiańską.

Wśród publikacji o charakterze dydaktycznym wymienić można podręcznik prof. dr. hab. Bolesława Orłowskiego *Fenomen turystyki industrialnej* (dla wydziałów turystyki szkół wyższych) oraz popularnonaukowe, wysokonakładowe opracowanie dr. Pawła Komorowskiego i dr. Jarosława Kurkowskiego *Zamki, turnieje, rycerze*, będące *de facto* przewodnikiem po polskich zamkach i odtwarzanych współcześnie turniejach rycerskich.

Na wyróżnienie zasługują również rozprawy autorstwa prof. dr hab. Karoliny Targosz poświęcona Marii Kunic oraz *L'orientalisme dans la culture et au theatre en Pologne au XVIIe siecle*, doc. dr hab. Joanny Schiller na temat profesorów Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego wobec wydarzeń rewolucji 1905 roku, a także artykuł doc. dr. hab. Wiesława Wójcika o Józefie Marii Hoene-Wrońskiemu i jego wizjach matematycznych. Doc. dr hab. Jan Piskurcz opublikował w Rzymie rozdział w pracy zbiorowej na temat dziejów wychowania salezjańskiego w Europie w XX wieku (*Le ideologie, l'educazione e l'instruzione scolastica nell' Europa della prima meta' del XX secolo*). Wspomnieć trzeba również o publikacjach dr. Michała Pędrackiego, w języku rosyjskim, poświęconych historii etnografii na Syberii oraz o przekazanych do druku rozprawach dr. Jana Szumskiego na temat roli sowieckiej propagandy na Białorusi w latach 1944–1953, a także przemian społecznych i ludnościowych na tym obszarze i ich konsekwencjach edukacyjnych.

Życie naukowe

W roku sprawozdawczym Instytut zorganizował w Domu Polonii w Pułtuskach dwie duże sesje naukowe – obie we współpracy ze Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska” oraz Katedrą Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego. Pierwsza z nich odbyła się w dniach 18–22 listopada i poświęcona była wkładowi Polaków do nauki, cywilizacji i techniki światowej. Sesję, pod patronatem Marszałka Senatu RP, otworzył prof. dr hab. Andrzej Rottermund, dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie. Sesja zgromadziła kilkudziesięciu naukowców z kraju i z zagranicy. Referaty ukierunkowane były na wydobycie z zapomnienia dokonań wielu polskich uczonych, którzy są dziś często zupełnie nieznani, a kiedyś odegrali szczególną i ważną rolę w dziejach nauki i techniki w świecie. Referaty zaprezentowane na sesji wydane zostaną w osobnym tomie pod tym samym tytułem. Planowane jest przygotowanie kolejnej tego rodzaju konferencji za dwa lata.

Druga sesja, która odbyła się na początku grudnia, poświęcona była badaniom syberyjskim, twórczości i postaci Wacława Sieroszewskiego. Zgromadziła również liczną grupę naukowców nie tylko z Polski, ale także z Federacji Rosyjskiej, zwłaszcza z Republiki Sacha (Jakucka Akademia Nauk). Głównymi organizatorami tej sesji byli profesor Uniwersytetu Wrocławskiego dr hab. Antoni Kuczyński oraz prof. dr hab. Zbigniew Wójcik ze strony Instytutu. Referaty zostaną opublikowane w odrębnym tomie poświęconym Sieroszewskiemu.

Nocą z 17 na 18 maja Instytut uczestniczył w tzw. Nocy Muzeów. Pracownicy IHN, wraz z kolegami z Archiwum PAN; oprowadzali zwiedzających po Pałacu Staszica, prezentowali historię budynku, historię działających w nim organizacji (Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk, Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Kasa Mianowskiego) oraz biografie uczonych związanych z tym miejscem (Stanisław Staszic i inni).

Instytut wraz z Uniwersytetem Zielonogórskim był w maju organizatorem międzynarodowej sesji poświęconej Johannesowi Keplerowi (ze strony IHN doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk). Zgromadziła ona znawców problematyki keplerowskiej z całego świata i połączona była z wręczeniem doktoratu *honoris causa* profesorowi Owenowi Gingerichowi z USA. IHN, wraz z Towarzystwem Naukowym Warszawskim i Centrum Astronomicznym im. Mikołaja Kopernika, był również organizatorem wykładu warszawskiego prof. Gingericha, najwybitniejszego znawcy problematyki kopernikańskiej (27 maja 2008 r.).

Instytut wraz z przewodniczącym Wydziału II TNW prof. dr hab. Stanisławem Byliną zorganizował dwa seminaria poświęcone dyskusji nad książkami: Ryszarda Herczyńskiego – *Spętana nauka. Opozycja intelektualna w Polsce 1945–1970* (z udziałem autora oraz prof. prof. Barbary Skargi, Jerzego Szackiego i Tadeusza Kowalika; 2 października 2008 r.) oraz *Po drogach uczonych – wywiady z członkami PAU* przeprowadził Andrzej Kobos (t. I–III), z udziałem autora oraz prof. prof. Andrzeja Śródki, Janusza Tazbira i Lecha Szczuckiego (we współpracy z Komisją Historii Nauki PAU; 1 grudnia 2008 r.).

Awanse

Dwa wnioski profesorskie po przejściu procedury recenzyjnej zostały pomyślnie przyjęte przez Radę Naukową i przekazane do Centralnej Komisji do Spraw Tytułu i Stopni Naukowych (doc. dr hab. L. Zasztowt i doc. dr hab. H. Lichocka). W roku sprawozdawczym na stanowisko docenta powołana została dr Joanna Schiller (po udanym kolokwium habilitacyjnym na podstawie pracy: *Universitas rossica. Koncepcja rosyjskiego uniwersytetu 1863–1917*). Doktoryzowali się mgr Dorota Zamojska (na podstawie pracy: *Akademicy i urzędnicy. Kształtowanie się ustroju państwowych szkół wyższych w Polsce 1915–1920*)

oraz mgr Marcin Dolecki (na podstawie pracy: *Znaczenie prac Ludwika Brunera (1871–1913) dla rozwoju chemii fizycznej*). Ponadto w Instytucie przeprowadzone zostały dwa przewody doktorskie dla osób spoza placówki (historia techniki).

Badania i plany

Opracowanie materiałów Komisji Edukacji Narodowej, wpisanych na listę światowego dziedzictwa kulturowego i cywilizacyjnego UNESCO, przewidywane jest jako jeden z głównych kierunków przyszłych prac Instytutu. Przygotowany został list intencyjny Instytutu i Archiwum Głównego Akt Dawnych w sprawie podjęcia wielotomowej edycji materiałów KEN przechowywanych m.in. w zbiorach tzw. Metryki Litewskiej AGAD oraz w Bibliotece Jagiellońskiej i Muzeum Czartoryskich w Krakowie. Po podpisaniu listu przygotowana zostanie stała umowa IHN – AGAD w sprawie współpracy nad edycją (z możliwością kooptacji dalszych partnerów, także z zagranicy). Powołany został zespół pod kierunkiem prof. dr hab. Kaliny Bartnickiej, z udziałem prof. dr hab. Ireny Szybiak (UW), doc. dr hab. L. Zasztowta, doc. dr hab. J. Schiller oraz dr. Jarosława Kurkowskiego i dr Doroty Zamojskiej.

Oprócz prac nad edycją materiałów KEN przygotowywany jest wspólny projekt poświęcony rozwojowi nauk matematycznych i stosowanych w Rzeczypospolitej Obojga Narodów do końca XVIII wieku oraz na ziemiach polskich i Litwy historycznej w wieku XIX (prof. dr hab. Kalina Bartnicka w kooperacji z Uniwersytetem Pedagogicznym w Wilnie w ramach umowy o współpracy pomiędzy Polską a Litewską Akademia Nauk).

Trwają prace nad kolejnym tomem syntezy *Historii nauki polskiej (1944/1952–1989; tom X)*. Tom ten będzie przygotowany pod redakcją doc. dr hab. Leszka Zasztowta. Część wprowadzającą napisze prof. dr hab. Wojciech Roszkowski. W zespole decydującym o charakterze edycji znaleźli się (także jako autorzy): prof. dr hab. K. Bartnicka, prof. dr hab. J. Draus, prof. dr hab. J. Eisler, prof. dr hab. P. Hübner, doc. dr hab. J. Jeszke, dr P. Komorowski, mgr J. Kowalska, doc. dr hab. H. Lichočka, doc. dr hab. E. Malak, prof. dr hab. B. Orłowski, doc. dr hab. J. Piskurewicz, prof. dr hab. med. A. Śródka, prof. dr hab. R. Terlecki, doc. dr hab. J. Włodarczyk, prof. dr hab. S. Zamecki. Autorstwo części omawiającej ogólne warunki rozwoju nauki w Polsce powierzone zostało prof. dr hab. Julianowi Dybcowi (UJ), zaś rozdział o relacjach Kościoła i nauki dr. Piotrowi Kosickiemu (Princeton University, USA). W 2009 roku planuje się przygotowanie konspektów poszczególnych rozdziałów i wystąpienie o grant. Przygotowywana jest także bibliografia dla przyszłego X tomu ogólnego *Historii nauki polskiej* (dr Jan Szumski).

Redakcję tomu V (części 2 i 3) – tzw. szczegółowego *Historii nauki polskiej*, obejmującego lata 1918–1939/44, powierzono doc. dr. hab. Jarosławowi Włodarczykowi i doc. dr. hab. Joannie Schiller. Po konsultacjach uznano, że opublikowanie tego tomu, który ma być opracowany przez całkowicie nowy i rozszerzony zespół autorski, jest niezbędne i powinno być zrealizowane w pierwszej kolejności (z zachowaniem dotychczasowego charakteru edycji i jej szaty graficznej).

Czwartym zadaniem, którego podjął się Instytut, jest przygotowywany pod kierunkiem prof. dr. hab. Bolesława Orłowskiego (wraz z licznym zespołem badaczy z całej Polski) *Słownik polskich odkrywców, wynalazców oraz pionierów techniki*; ukończenie przewidywane jest w 2011 roku. Wówczas także planowane jest zorganizowanie dorocznego zjazdu Międzynarodowego Komitetu Historii Techniki (ICOHTEC) w Stalowej Woli.

Piątym zadaniem realizowanym zespołowo ma być planowana edycja pism zebranych Marii Skłodowskiej-Curie, która rozpocznie się od przygotowania kompletnej bibliografii prac M. Skłodowskiej-Curie i jej poświęconych (doc. dr. hab. Jan Piskurewicz z zespołem).

Najważniejszy wydarzeniem międzynarodowym w roku 2009 będzie Międzynarodowy Kongres Historii Nauki w Budapeszcie (XXIII International Congress of History of Science and Technology). Instytut reprezentowany będzie m.in. przez doc. dr. hab. Leszka Zasztowta i doc. dr. hab. Jarosława Włodarczyka. Przygotowali oni wspólnie z niemieckim badaczem dr. Arne Schirmmacherem z Max-Planck-Institute für Wissenschaftsgeschichte w Berlinie panel na sympozjum pt. *Communicating Science in 20th c. Europe: a Comparative Perspectives*. W panelu tym – obok Polaków i Niemców – wezmą udział także badacze z Wielkiej Brytanii, Portugalii, Hiszpanii, Włoch i Francji. Dr Schirmmacher był gościem Instytutu w roku sprawozdawczym i wygłosił wykład na temat *Communicating Science in 20th c. Germany*.

Przygotowane w 2007 roku umowy „sieciovowe” są kontynuowane. Zostały zawarte przez IHN z placówkami Wydziału I PAN: Instytutem Filozofii i Socjologii, Instytutem Badań Literackich, Instytutem Języka Polskiego i Instytutem Historii oraz z Instytutem Tomistycznym (dotyczy stworzenia sieci do badań nad średniowiecznymi rękopisami; doc. dr. hab. Jacek Soszyński); druga umowa przygotowana pomiędzy kilkoma placówkami, w tym Instytutem Badań Literackich (*Kulturowe aspekty wykluczania i ich zaplecza społecznego*; doc. dr. hab. Robert Zaborowski: *Wielcy zapomniani – wykluczanie z pamięci powszechnej wybitnych uczonych polskich XIX–XX w.*). Ponadto w sprawie projektów sieciowych kontynuowane są rozmowy z Instytutem Sztuki oraz Instytutem Archeologii i Etnologii (projekt pod roboczym tytułem: *U źródeł różnorodności kultur i idei*). Współpraca z innymi placówkami PAN zaowocowała również przygotowaniem międzynarodowych umów o współpracy (m.in. z Instytutem Historii im. Tadeusza Manteuffla) z Rosyjską Akademią Nauk.

Oprócz wymienionych głównych projektów i prac zbiorowych kontynuowane będą badania indywidualne, przedstawione poniżej w porządku chronologicznym.

Studia nad antykiem, zwłaszcza greckim, dotyczyć będą m.in. zaniedbanych szczegółów w alegorii jaskini Platona oraz słownictwa filozoficznego uczuć konkretnych na podstawie danych presokratejskich i w psychologii Platona (doc. dr hab. Robert Zaborowski). W ramach prac nad astronomią starożytną ukaże się niebawem pierwszy polski przekład dzieła Klaudiusza Ptolemeusza *Tetrabiblios* wraz z komentarzami i wstępem (doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk).

W zakresie badań nad średniowieczem kontynuowane są próby uzyskania grantu dla stworzenia repertorium najstarszych rękopisów w zbiorach polskich (do 1300 r.) oraz studia nad odzwierciedleniem koncepcji filozoficznych, ideologicznych i politycznych w średniowiecznym kronikarstwie uniwersalnym. Rozważana jest inicjatywa rozpoczęcia naukowej edycji polskich przekładów nie tylko tego rodzaju zabytków kronikarstwa, ale także licznych traktatów, z których wiele wciąż nie jest dostępnych w polskim przekładzie (doc. dr hab. Jacek Soszyński).

Kontynuowane będą badania nad dziełem Kopernika. W celu aktywizacji tych studiów podjęta została współpraca z nowoutworzonym Centrum Kopernika Badań Interdyscyplinarnych w Krakowie zorganizowanym przez ks. prof. dr hab. Michała Hellera (doc. dr hab. Michał Kokowski, doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk, doc. dr hab. Krzysztof Maślanka i inni). Przygotowywane są kolejne edycje w serii *Studia Copernicana*, m.in. kolejna księga Witelona oraz wybrane prace śp. prof. dr hab. Jerzego Dobrzyckiego w języku angielskim (w tym niektóre dostępne dotąd jedynie w wersji polskiej).

Kontynuowane będą prace nad dziejami uniwersytetów w XVIII i XIX stuleciu, a także nad przygotowywaną edycją pamiętników ostatniego profesora Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego Michała Pełki-Polińskiego (prof. dr hab. Kalina Bartnicka). Trwają prace nad monografią Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego (1870–1915; doc. dr hab. Joanna Schiller) oraz nad losami Polaków w Szkole Nauk Politycznych w Paryżu na przełomie XIX i XX w. (dr Dorota Zamojska), a także studia dotyczące Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie, postaci botanika i ogrodnika wileńskiego Józefa Strumiłły oraz biografia Józefa Mianowskiego, rektora warszawskiej Szkoły Głównej (doc. dr hab. Leszek Zasztowt). Kontynuowane będą prace nad biografią i działalnością Artura Wołyńskiego (doc. dr hab. Jan Piskurewicz). W ramach badań nad środowiskiem kobiecym XIX–XX wieku realizowane są projekty na temat historii ruchu kobiecego w Galicji do I wojny światowej oraz problematyki wychowawczo-oświatowej na łamach polskiej prasy międzywojennej (doc. dr hab. Katarzyna Dormus). Kontynuowane są również studia dotyczące badań gene-

alogiczno-heraldycznych w kulturze umysłowej Rzeczypospolitej XVII–XVIII stulecia (dr Jarosław Kurkowski). Oprócz wspomnianych już badań nad problemami filozofii i historii nauki w pracach Williama Whewella przygotowywana jest monografia poświęcona europejskim inspiracjom w pracach Ignacego Fonberga (prof. dr hab. Stefan Zamecki).

W zakresie historii medycyny i farmacji trwają prace dotyczące recepcji polskich osiągnięć medycznych od połowy XIX do połowy XX w. Opracowywane są problemy historii nauczania medycyny (od czasów najdawniejszych do II wojny światowej) na wydziałach lekarskich polskich uczelni wyższych, a także studia nad działalnością naukową i kliniczną profesora UJ, UW i Uniwersytetu Lwowskiego Antoniego Gluzińskiego (prof. dr hab. Andrzej Śródka). Studia nad miejscem i rolą zawodów medycznych na ziemiach polskich XIX i XX wieku, w tym na temat zawodu lekarza, będą finalizowane w najbliższych latach (doc. dr hab. Bożena Urbanek, dr Magdalena Paciorek i inni). Na ukończeniu jest też monografia: *Kształtowanie specjalności medycznych na ziemiach polskich w II połowie XIX w. do I wojny światowej* (doc. dr hab. Bożena Urbanek).

Geneza i kierunki rozwoju historii farmacji jako dyscypliny naukowej będzie przedmiotem odrębnej monografii (prof. dr hab. Barbara Kuźnicka). W zbliżonym nurcie mieszczą się również tematy: gabinety osobliwości jako protomuzea nauki oraz projekt *Thesaurus plantarum syberiacum* na temat badań syberyjskich wybitnego florysty polskiego Ferdynanda Karo (zespół pod kierunkiem doc. dr hab. Iwony Arabas i dr. Michała Pędrackiego) Przygotowywana jest też edycja pamiętnika Marii Mazaraki, jednej z najwybitniejszych działaczek Polskiego Białego Krzyża (doc. dr hab. Iwona Arabas). W nurcie syberyjskim kontynuowane są studia nad polskimi badaniami religii na Syberii (m.in. w kontekście prac Bronisława Piłsudskiego i Wacława Sieroszewskiego; dr Michał Pędracki).

W problematyce dotyczącej wieku XX trwają studia nad środowiskami naukowymi w kontekście wpływu polityki na naukę w okresie realnego socjalizmu (prof. dr hab. Ryszard Terlecki) oraz nad nauką historyczną w ZSRR i jej oddziaływaniem na sytuację nauk historycznych w krajach bloku wschodniego w okresie powojennym (1944–1956; dr Jan Szumski). Podjęty został temat losów zbiorów książkowych i rękopiśmiennych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1907–2007). Temat ten realizowany będzie w ramach umowy o współpracy pomiędzy TNW, Biblioteką Uniwersytetu Warszawskiego, Archiwum PAN i Instytutem (dr Paweł Komorowski).

W zakresie historii techniki w najbliższych latach ukończone będą monografie poświęcone historii silnika Foka na tle rozwoju nauki i techniki w Polsce, a także – z pogranicza historii prawa, wojskowości – opracowania kwestii przemocy jako funkcji realizacji interesu publicznego w Europie oraz biografia generała brygady pilota inżyniera Ludwika Rayskiego (doc. dr hab. Edward Małak).

Można powtórzyć, że utrzymanie wysokiej pozycji placówki w skali krajowej i międzynarodowej było możliwe przede wszystkim dzięki aktywności pracowników Instytutu, którzy mimo trudnych warunków finansowych (nie zwiększająca się od kilku lat dotacja na prowadzenie badań i działalność statutową), potrafili osiągnąć znaczące rezultaty. Główną ideą, która niezmiennie przyświeca władzom Instytutu, jest rozszerzenie współpracy z innymi instytucjami naukowymi w Polsce i zagranicą. Przy ograniczonych dotacjach na działalność statutową jest to obecnie jedyny sposób zapewnienia dodatkowych sił i funduszy na prowadzone badania. Dlatego kontynuowane i finalizowane są rozmowy w sprawie projektów sieciowych pomiędzy placówkami PAN. Kontynuowane również będą dotychczasowe formy współpracy z uniwersytetami m.in. z Uniwersytetem Warszawskim, Uniwersytetem Jagiellońskim, Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie i Uniwersytetem Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Akademią Humanistyczną im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku, a także Śląską Akademią Medyczną i Politechniką Warszawską.

Zakład Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki.

W ramach Zakładu Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki (kierownik: doc. dr hab. Jan Piskurewicz) działają trzy sekcje: Historii Nauk Społecznych (kierownik dr Paweł Komorowski), Dziejów Oświaty (kierownik doc. dr hab. Joanna Schiller) i Organizacji Nauki (kierownik doc. dr hab. Jan Piskurewicz).

I Sekcja Historii Nauk Społecznych

Badania prowadzone w 2008 r. w Sekcji Historii Nauk Społecznych dotyczyły: historii historiografii europejskiej i polskiej (dr Paweł Komorowski, dr Jarosław Kurkowski, doc. dr hab. Jacek Soszyński), udziału Polaków w badaniach Syberii (dr Michał Pędracki), polskiego środowiska naukowego w Rosji (prof. dr hab. Jerzy Róziewicz) oraz studiów nad ilustracją botaniczną i udziałem kobiet w rozwoju nauk przyrodniczych w XVII w. (prof. dr hab. Karolina Targosz).

Badania dra P. Komorowskiego w pierwszym półroczu dotyczyły zarówno historiografii powszechnej, jak i polskiej. Dr Komorowski kontynuował badania nad szkocką historiografią epoki Oświecenia. Swoje prace skupił na twórczości Adama Fergusona – jednego z najwybitniejszych autorów szkockich tego okresu. Dr Komorowski analizował jego twórczość w kontekście szerszego tematu dotyczącego brytyjskiej historiografii Oświecenia. W tymże półroczu dr Komorowski kontynuował także temat dotyczący historii i jej koncepcji w twórczości Feliksa Bentkowskiego, znanego bibliografa i historyka literatury polskiej, który zajmował się także historiografią ogólną. W drugim półroczu dr P. Komorowski

podjął nowy temat związany z Towarzystwem Naukowym Warszawskim, a mianowicie zagadnienie dziejów księgozbioru i zbiorów rękopiśmiennych TNW w latach 1907–2008. Pierwszym etapem tej pracy jest zestawienie bibliografii, czym obecnie zajmuje się dr Komorowski.

Z kolei dr J. Kurkowski w ramach swojej rozprawy habilitacyjnej, dotyczącej edytorstwa źródeł historycznych i historyczno-prawnych doby saskiej, opracował rozdział V, poświęcony metodom pracy edytorskiej, sposobom gromadzenia i selekcji źródeł (dokumentowych i narracyjnych, jak określa się to według utrwalonej praktycznej klasyfikacji M. Handelsmana i S. Kościałkowskiego), sposobom uwiarygodniania edycji, stosunkowi do tekstu oryginalnego, zasadom tworzenia i zawartości komentarza edytorskiego. Ponadto J. Kurkowski zajmował się także postacią pijara Bernarda Syrucia (1731–1784) – postaci nieco dziś zapomnianej, o której w literaturze przedmiotu, a także w wydawnictwach encyklopedycznych podawane są informacje nieściśle lub zgoła błędne. Głównym powodem zainteresowań J. Kurkowskiego postacią Syrucia są jego publikacje historyczne, zwłaszcza dwa wielotomowe dzieła poświęcone historii Polski i Rosji. O Syruciu Kurkowski przygotował dwa artykuły, z których jeden został już opublikowany w 2008 r. W roku sprawozdawczym J. Kurkowski zajmował się także problematyką wkładu przedstawicieli elity umysłowej Rzeczypospolitej do dziejów dyplomatyki – dyscypliny bujnie się rozwijającej w wieku XVIII. W ramach tych badań analizował źródłoznawcze publikacje Celestyna Kaliszewskiego, Fulgentego Obermeiera i Franciszka Siarczyńskiego.

W roku 2008 doc. dr hab. Jacek Soszyński ukończył (wspólnie z Agnieszką Fabiańską z Zakładu Rękopisów Biblioteki Narodowej) prace nad przygotowaniem komentowanego przekładu na język polski *Kroniki papieży i cesarzy śląskiego dominikanina Marcina Polaka*. Kronika ta była w późnym średniowieczu najbardziej rozpowszechnionym na obszarze całej Europy podręcznikiem historii powszechnej (kronika uniwersalna). Zlekceważenie tego dzieła w dobie historiografii pozytywistycznej – jako wtórnego i mało oryginalnego – przesądziło o jego pomijaniu przez historiografię pozytywistyczną. Tymczasem *Kronika* Marcina Polaka stanowiła istotny wkład w dorobek humanistyki swoich czasów, o czym dobitnie świadczy niebywałe rozpowszechnienie jej odpisów. Przygotowany, komentowany przekład ma za cel przywrócenie tego dzieła szerszemu gronu czytelników, zainteresowanych dawną polską literaturą naukową.

Dr Michał Pędracki w roku 2008 analizował tezę Wacława Sieroszewskiego o istnieniu w szamanizmie syberyjskim idei odkupienia i ofiary. W czasie miesięcznego pobytu w Rosji konsultował wyniki swoich badań z uczonymi z Rosyjskiej Akademii Nauk w Jakucku oraz z Buriackiego Uniwersytetu w Ułan-Ude. Prowadził także badania terenowe w zachodniej Jakucji – nad Wilujem oraz w rejonie Bajkału – na wyspie Olchon. Wyniki tych badań zosta-

ły wykorzystane w artykule *Wielkanocny Niedźwiadek. Zarys fenomenologii ofiary* oraz w przygotowywanej książce, zatytułowanej *Szamańska geneza idei odkupienia i ofiary. Wkład W. Sieroszewskiego do antropologii religii*.

Prof. dr hab. Jerzy Róziewicz, mimo złego stanu zdrowia, zajmował się zagadnieniem polskiego środowiska naukowego w Rosji w latach 1755–1918. Ponadto oddał do druku dwa artykuły – jeden o Sewerynie Żurawickim, a drugi o Janinie Żurawickiej. Przygotował także dwa biogramy do *Słownika polskich historyków nauki, oświaty i techniki*.

W roku 2008 prof. dr hab. Karolina Targosz opracowała trzy teksty. W ramach tematu *Studia nad ilustracją botaniczną w XVII wieku* powstał artykuł zatytułowany „*Aloes*” – agawa z ogrodu zamkowego w Głogówku na Śląsku. Okaz ten został upamiętniony w pierwszym roczniku periodyku „*Miscellanea Curiosa Medico-Physica*” – najstarszym czasopiśmie przyrodniczym, jakie zaczęło się ukazywać w 1670 r. w Lipsku. Zajął się nim sam inicjator i redaktor „*Miscellaneów*” Philipp Jacob Sachs von Löwenheim. Sachs uczcił ten „aloes” rodzajem epitafium. Przy okazji omówił szereg znanych mu podobnych przypadków. W sumie jego artykuł stanowi ciekawe doniesienie na temat asymilacji flory egzotycznej w Europie w XVII w. Ponadto, w ramach tematu *Wkład kobiet do rozwoju nauk przyrodniczych* prof. K. Targosz przygotowała referat pt *Maria Cunitia w świetle korespondencji naukowej*, wygłoszony na sesji zorganizowanej przez Muzeum Dawnego Kupiectwa w Świdnicy i przez to Muzeum opublikowany. Z kolei na zamówienie Zamku Królewskiego w Warszawie, przygotowującego obcojęzyczną publikację na temat życia i dokonań Jana III Sobieskiego, powstał trzeci tekst prof. K. Targosz, zatytułowany *Inter reges sapientissimus*, gdzie w sposób syntetyczny przedstawiła opinie współczesnych o jego uczoności oraz rozliczne dowody zainteresowania i popierania poszczególnych dyscyplin naukowych i uprawiających je uczonych.

II Sekcja Dziejów Oświaty

Badania prowadzone w Sekcji Dziejów Oświaty w 2008 r. dotyczyły przede wszystkim: dziejów szkolnictwa wyższego (prof. dr hab. Kalina Bartnicka, doc. dr hab. Joanna Schiller, dr Dorota Zamojska), dziejów stosunków polsko-rosyjskich i polsko-radzieckich (dr Jan Szumski i doc. dr hab. Leszek Zasztowt) oraz historii ruchu kobiecego w Galicji do I wojny światowej (doc. dr hab. Katarzyna Dormus). Ponadto prof. dr hab. Ryszard Terlecki zajmował się gromadzeniem materiałów do monografii poświęconej historii krakowskiego środowiska naukowego w okresie komunizmu.

Prof. dr hab. Kalina Bartnicka kontynuowała badania nad polskimi koncepcjami uniwersytetu oraz nad dostępem kobiet do wykształcenia w XIX i XX wieku. Ponadto pracowała nad projektem badań nad rozwojem nauk matematyczno-przyrodniczych i stosowanych w polskich i litewskich uczelniach uni-

wersyteckich XVIII–XIX w. (współpraca zespołu badaczy związanych z IHN PAN i Komitetem Historii Nauki i Techniki PAN oraz z Uniwersytetem Pedagogicznym w Wilnie). Prof. Bartnicka zajmowała się także koncepcjami wychowania patriotycznego i obywatelskiego w Polsce w XVIII–XX wieku oraz badała tradycje szkoły w Krzemieńcu (XVIII–XX wiek). Efektem tych prac były artykuły: *Przemiany szkolnictwa wyższego w Polsce na przełomie XVIII i XIX w.*, *Państwo i edukacja w polskich reformach szkolnych XVIII–XX* oraz *Dostęp kobiet do nauki w Polsce na przełomie XIX i XX wieku*, a także referat „*Genius loci*” – *Krzemieńec jako ośrodek szkolny i edukacyjny przez wieki*, wygłoszony na konferencji naukowej w Krzemieńcu, zatytułowanej *Liceum Krzemienieckie w rozwoju edukacji i kultury na Wołyniu w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku* (współorganizowanej przez prof. K. Bartnicką).

Doc. dr hab. Katarzyna Dormus rozpoczęła zbieranie materiałów służących opracowaniu dziejów ruchu kobiecego w Galicji do I wojny światowej. Jej celem jest omówienie tego zagadnienia w formie monografii obejmującej dzieje ruchu kobiecego na terenie Galicji w wieku XIX i na początku wieku XX, z szerokim uwzględnieniem wątków oświatowych oraz ukazanie silnego powiązania galicyjskiego ruchu kobiecego z ruchem kobiecym rozwijającym się na terenie Królestwa Polskiego. Rezultatem tych badań jest opublikowany w 2008 r. artykuł *Galicyjskie stowarzyszenia i organizacje kobiece doby autonomicznej jako wyraz kobiecych dążeń do samoorganizacji*. Drugim tematem podjętym przez doc. K. Dormus jest kwestia zagadnień wychowawczo-oświatowych w polskiej prasie międzywojennej. Byłaby to kontynuacja i uzupełnienie pracy habilitacyjnej K. Dormus, dotyczącej problemów wychowawczo-oświatowych na łamach prasy galicyjskiej w XIX i na początku XX wieku.

Z kolei doc. dr hab. Joanna Schiller w dalszym ciągu zajmowała się historią uniwersytetów rosyjskich, kontynuując problematykę, którą poruszyła w swojej opublikowanej w 2008 r. książce habilitacyjnej zatytułowanej *Universitas rossica. Koncepcja rosyjskiego uniwersytetu 1863–1917*. W roku sprawozdawczym opracowywała przede wszystkim dzieje Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Po dodatkowej kwerendzie w warszawskich archiwach i bibliotekach doc. Schiller przygotowała kilka artykułów, które oddała do druku. Dotyczą one profesorów Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, m.in. Aleksandra Lwowicza Błoka, ojca wielkiego poety.

Adiunkt w Sekcji Dziejów Oświaty dr Jan Szumski, po obronie pracy doktorskiej na temat sowietyzacji zachodniej Białorusi w latach 1944–1953, zajął się opracowywaniem bibliografii do V tomu *Historii Nauki Polskiej*, obejmującego okres 1944–1989. Kontynuował także kwerendy w archiwach Rosji, które umożliwiły powstanie edycji źródłowej dotyczącej historii stosunków polsko-sowieckich, firmowanej przez Biuro Edukacji Publicznej IPN. Dr Szumski rozpoczął również badania i kwerendy w związku z tematem jego przyszłej pracy

habilitacyjnej o nauce historii w ZSRR i jej wpływie na polską naukę historii w latach 1944–1956. Ponadto, po kwerendach archiwalnych w Grodnie, opracował referat, przedstawiony na konferencji w Pułtusk w listopadzie 2008 r, a odnoszący się do mało znanej postaci przyrodnika grodzieńskiego Jana Kochanowskiego, zasłużonego dla popularyzacji nauki w Polsce międzywojennej.

Prof. dr hab. Ryszard Terlecki, zajmując się pracą parlamentarną, zmuszony był ograniczyć swoją aktywność naukową, m.in. opóźnić prace nad historią oświaty i wychowania w Polsce w latach 1945–2000. Jednak w dalszym ciągu gromadził materiały do monografii poświęconej krakowskiemu środowisku naukowemu w okresie komunizmu, ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływania UB i SB.

W roku sprawozdawczym dr Dorota Zamojska ukończyła i obroniła rozprawę doktorską zatytułowaną *Akademicy i urzędnicy. Kształtowanie ustroju państwowych szkół wyższych w Polsce 1915–1920*. W pracy przedstawiła proces tworzenia sieci szkół wyższych w niepodległej Polsce, kształtowanie się wyobrażeń o ich roli w państwie i społeczeństwie, a także początki tworzenia państwowej administracji szkolnictwem wyższym oraz odbicie tych procesów w projektach legislacyjnych i aktach prawnych (ustawa o szkołach akademickich z 1920 r). Problematyka ta do tej pory nie była w szerszym zakresie przebadana źródłowo. Dr Zamojska przeprowadziła też kwerendę w zbiorach Stadtsbibliothek zu Berlin n/t Szkoły Nauk Politycznych w Paryżu.

Z kolei doc. dr hab. Leszek Zasztowt przygotował i oddał do druku referat wygłoszony na sesji jubileuszowej Studium Europy Wschodniej w Warszawie w październiku 2008, zatytułowany *Inconvenient neighbour – some reflections on Polish historical research concerning Russia and the USSR*. Ponadto oddał do druku tekst *Perspektywy współpracy polsko-rosyjskiej w zakresie badań i publikacji źródłowych do dziejów Polski i Rosji* (w języku rosyjskim), wygłoszony jako referat na konferencji historyków PAN i Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie 3–7 czerwca 2008. Doc. Zasztowt w roku sprawozdawczym przygotował także tekst zatytułowany *Józef Strumiłło i jego ogrody północne*, który w formie referatu został zaprezentowany na sesji w Pułtusk w listopadzie 2008 r. i wydany zostanie w materiałach pokonferencyjnych.

III Sekcja Historii Organizacji Nauki

W ramach dwuosobowej Sekcji Historii Organizacji Nauki w 2008 r. zajmowano się przede wszystkim biografiami i działalnością dwóch wybitnych postaci z dziejów nauki polskiej: Artura Wołyńskiego (doc. dr hab. Jan Piskurewicz) i Bogdana Suchodolskiego (mgr Natalia Lietz).

Mgr Natalia Lietz ukończyła w roku 2008 pierwszą wersję swojej pracy, zatytułowanej *Bogdan Suchodolski – historyk nauki*, która będzie przedstawiona jako rozprawa doktorska. Związane to było z licznymi zmianami wersji roz-

działów i poprawkami, co wymagało wyteźonej pracy. Ponadto przygotowała i złożyła do druku artykuł zatytułowany *Uniwersytety ludowe Liceum Krzemienieckiego i ich twórcy*, przedstawiony jako referat na międzynarodowej konferencji naukowej w Krzemieńcu w dniach 10–12 października 2008. Warto dodać, że mgr Lietz przygotowała obszernie, merytoryczne sprawozdanie z tej konferencji, złożone do druku w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”.

Z kolei doc. dr hab. Jan Piskurewicz w roku sprawozdawczym zajmował się przede wszystkim kwerendami do pracy o Arturze Wołyńskim – emigrancie po powstaniu styczniowym, propagatorze sprawy polskiej na gruncie włoskim, uczonym, twórcy istniejącego do dziś w Rzymie Muzeum Kopernika, księgozbioru polskiego w Bibliotece Casanatense, współtwórcy Akademii Adama Mickiewicza w Bolonii. Kwerendy, dzięki otrzymanemu stypendium Lanckorońskich, objęły archiwa i biblioteki w Rzymie i Bolonii. Przeprowadzono także kwerendę w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie. Ponadto doc. Piskurewicz przygotował i oddał do druku tekst zatytułowany *Dziecko i jego prawa w historii wychowania*, przedstawiony jako referat na konferencji zorganizowanej na UKSW w dniu 23 października. Drugi tekst oddany do druku pt. *Stanisław Wróblewski w Polskiej Akademii Umiejętności (1910–1938)* został wygłoszony na konferencji zorganizowanej przez PAU 21 listopada 2008.

Biblioteka IHN PAN

Dr Adam Matuszewski w 2008 r., wraz z doc. Piotrem Krzywcem z Państwowego Instytutu Geologicznego, kontynuował prace nad opracowaniem i wydaniem geologicznych prac Jana Jonstona. W tymże roku dr Matuszewski podjął się przetłumaczenia na język polski i opracowania, przechowywanej w Bibliotece Uniwersytetu w Sheffield, korespondencji Cypriana Kinnera – urodzonego w Brzegu na Śląsku, a później działającego w Elblągu i Gdańsku, XVII-wiecznego niemieckiego lekarza i pedagoga, początkowo współpracującego z J. A. Komenskim, później z nim rywalizującego w związku z opracowywaniem zasad jednego wspólnego systemu oświatowego dla wszystkich szkół europejskich. Transkrypcji tych listów oraz ich tłumaczenia na język angielski dokonali Anglicy. Ponadto dr Matuszewski opracował i przekazał do druku artykuł zatytułowany *Pansofizm i encyklopedyzm w twórczości Jana Amosa Komeńskiego*.

Popularyzacja i upowszechnianie nauki

Prawie wszyscy pracownicy Zakładu Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki brali udział w popularyzacji i upowszechnianiu nauki i oświaty. Ich istotnym elementem jest działalność dydaktyczna prowadzona na

wielu uczelniach (spis tych uczelni podany jest na końcu sprawozdania z działalności IHN PAN), wygłaszanie referatów na konferencjach i seminariach naukowych (spis tych konferencji znajduje się na końcu sprawozdania z działalności IHN PAN) oraz publikowanie artykułów (spis publikacji znajduje się na końcu sprawozdania IHN PAN).

Warto wymienić także te przedsięwzięcia, które miały nieco inny charakter. I tak dr P. Komorowski i dr J. Kurkowski opracowali i wydali w wydawnictwie Hachette ilustrowany informator zatytułowany *Zamki, turnieje, rycerze* – z serii *Miejsca niezwykle*. W informatorze omówione są polskie rezydencje obronne i związane z nimi imprezy popularyzujące historię. Ponadto dr Kurkowski opublikował dwa artykuły w języku angielskim – o elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego i o rugach pruskich – w *A Painted History of Poland*, wydanej przez Wydawnictwo DEMART. Wziął również udział 11 lipca w audycji „Radia dla Ciebie”, poświęconej prezentacji książki *Zamki, turnieje, rycerze*. Także doc. dr hab. L. Zasztowt udzielił wywiadu dla programu trzeciego TVP na temat sesji w Pułtuskach o wkładzie Polaków do nauki światowej. Ponadto przewodniczył dwóm dyskusjom o książkach, zorganizowanym przez IHN PAN i Wydział II TNW (R. Herczyński, *Spętana nauka. Opozycja intelektualna w Polsce 1945–1970*, Warszawa 2008 oraz *Po drogach uczonych. Wywiady z członkami Polskiej Akademii Umiejętności przeprowadził Andrzej Kobos*, Kraków 2007–2008). Z kolei dr Michał Pędracki opracował i przedstawił dwie projekcje multimedialne: 11 maja w Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie (*Moc w cierpieniu się doskonała. Zarys ideologii szamanizmu*) i 20 maja w Ambasadzie Federacji Rosyjskiej (*Tajga, komary i duchy. Na szlakach i bezdrożach Jakucji*). Warto wspomnieć także o wykładzie prof. dr hab. Kaliny Bartnickiej na Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Działdowie o uniwersytetach w Polsce oraz o udziale niektórych pracowników Zakładu w oprowadzaniu zwiedzających po Pałacu Staszica w ramach Nocy Muzeów (doc. Schiller, dr Zamojska, doc. Zasztowt).

Opracował Jan Piskurewicz
Instytut Historii Nauki PAN

Zakład Historii Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki

Na przestrzeni kilku ostatnich lat w działalności naukowej Zakładu Historii Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki występuje nie trudna do zauważenia tendencja, prowadząca do ciągłego poszerzania pola badawczego. Zjawisko to ze wszech miar należy uznać za pozytywne. I nie chodzi tu tylko o nową jakościowo problematykę, ale, a może nawet przede wszystkim, o metodę realizacji badań. Coraz częściej bowiem pracownicy Zakładu uczestniczą w programach badawczych innych instytucji i placówek, albo też koordynują podejmowane